ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 9 Մեճ.
» » Գաւառաց » 11 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 50 Ֆրանք

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 Փարայ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 Փարայ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ծանրածախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ ամեն նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Պահճէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։

Ծանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ջնջուած նամակ, յօդուած, եւ այլն չեն դարձուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. —Խառն. —Ազգային լուրեր. — Շաբաթական Տեսութիւն (արտաքին և ներքին). — Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութիւն (Գրասէր Ատամ). —Նկարագրութիւն Քուրդաստանի, Ազնուաց ձոր կամ Կիւզէլ Տէրէ. —Միացեալ Ընկ. —Ապօրինութիւն մը։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թունուզ 30 Նոյ.

Կաալէսի վրայ քալող Ֆրանսական զօրաց գունդ մը 400 վրանէ բաղկացեալ ապստամբաց բանակետղ մը կոխելով, ամբողջապէս գերի բռնեց։ Ֆրանսացիք միանգամայն 1200 եզն, 2000 ոչխար, և բազմաթիւ ձի առին։

Այս [illegible]

Լոնտրա 1 դեկտ.

Անգլիոյ կառավարութիւնն հրաման ղրկեց Թունուզի Կոլէթ նաւահանգիստն և միւս մօտակայ նաւահանգիստներն սպասող պատերազմիկ նաւերուն որ մեկնին Թունուզի ջուրերէն, ուր իրենց ներկայութիւնն ոչ ևս հարկաւոր է Անգլիական շահուց պաշտպանութեան համար։

Փարիզ 1 դեկտ.

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ Թունուզի համար խնդրուած ծախուց վրայ վիճաբանելով, Պ. Կամպէթթա, ի պատասխանի այլ և այլ ատենաբաններու, հաստատեց թէ հարկ էր Թունուզի հետ կնքուած հովանաւորութեան դաշնագիրը գործադրել. իսկ Թունուզի երկրին վերջնականապէս գրաւումը մերժեց իբրև վտանգաւոր։ «Բայց, յաւելցուց Պ. Կամպէթթա, Թունուզը թողուլն ալ մեր ազդեցութիւնը վտանգի մէջ կը ձգէ և ահաւոր պատասխանատուութիւններ կը բերէ։ Թունուզ աչալուրջ և հարկաւոր զանապան մը պիտի լինի Ճէզայիրի համար, և հարկ չկայ զինուորական գրաւումը մինչև Տրիպոլսոյ սահմանագլուխը մղելու, վասն զի լաւ չէ Բ. Դրան անմիջական դրացի ունենալ։»

Պ. Կամպէթթա խօսքն աւարտեց ըսելով թէ Թունուզի Պէյին հետ կնքուած դաշնագիրը վաւերացեալ օրէնք մ'է, որոյ տրամադրութիւնները պէտք է գործադրին, և որոյ գործադրութեան եղանակը պատեհ ժամանակին պիտի առաջարկէ կառավարութիւնը։

Ժողովը քուէարկեց խնդրուած վարկը։

Թունուզի Ֆրանսական գործակատար Պ. Րուսթանին հրաման տրուեցաւ Փարիզ գալու և Էնթրանզիժան լրագրին դէմ բացած դատին ներկայ գտնուելու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վագըթ իւր այս աւուր թըւով կ'ըսէ թէ Ռուսոյ—Թուրք յանձնախմբին չորեքշաբթի աւուր նըստին մէջ Օսմանեան պատուիրակք մերժեր են Ռուս պատուիրակաց պահանջումը թէ Ռուսիոյ թողուելիք հասոյթները Ռուս պաշտօնատարաց ձեռամբ մատակարարուին, և Պ. Տը Նովիքօֆ և Պ. Թեօրնէր ալ ետ առեր են այդ առաջարկ։ Ցետոյ առաջարկեր են որ թողուելիք հասութից վրայ Բեդըլպուրկի Պանքան և Օսմանեան Պանքան մատակարարութեան կամ գո՛նէ հսկողութեան իրաւունք ունենան. և այս մասին Օսմանեան Պանքան բանակցի Ռուս պատուիրակաց հետ։ Բայց որովհետև Օսմանեան պատուիրակներն նախարարական խորհուրդն երթալու ստիպուած էին, որոշում մը չէ կրցեր տրուիլ, և նիստը վաղուան (շաբաթ) թողուեր է։ Եթէ այսպէս է, չհաստատուիր Քուրիէ տ'Օրիանի լուրը թէ Ցանձնախմբին այդ նիստը վերջնական եղեր է։

—Սեբաստիայէն Նոյ. 16 թուով կը գրեն առ Լէվընթ Հէրըլտ թէ կուսակալ Հագգը փաշան, հրաժարելէ հետև, զօրաւոր դէբք մ'ունի դեռ։ Անցեալ աշնան մէջ պալատան վրայ քար նետելու առթիւ ձերբակալեալ անձինք միշտ բանտըն են, և թէպէտ ապացուցեալ է որ բանտարկեալ 17 անձերէն 13ն ըստ օրինի անկարող են 5 ոսկի տուգանք վճարելու, բայց կուսակալը դեռ չէ հաճեր թող տալ զանոնք։ Բանտարկեալք Կ. Պոլիս դիմել ուզեցին, բայց տեղական իշխանութիւնք ա՛յնպիսի ճարտար միջոցներ ձեռք առին, որ դըրուած աղերսագիրը չհասան ուր որ ուղղեալ էին։ Իսկ հանրային ապահովութիւնն ալ բացակայ է. դեռ 4 օր առաջ, 3 Չէրքէսք Սեբաստիայէն 2 ժամ հեռի կարաւան մը զարկին, 2 անձ վիրաւորելով և 15 անձ կողոպտելով։ Սեբաստիայէն միակ գոհացուցիչ լուրըն այս է որ Պ. Ֆրէտէրիք Ուէքլի Անգլիացին յաջողած է 20 առ 100 աւելցնել իւր հսկողութեան ներքև դրուած աղի հանքերուն արտադրութիւնը։

—Ռուսիոյ պատերազմական տուգանքի խնդրոյն նկատմամբ Քուրիէ տ'Օրիան կը գրէ իւր երեկի թուով—«Ըստ մեր տեղեկութեանց, Ռուսոյ—Թուրք Ցանձնախումբն իւր վերջին նիստն ըրեր է երէկ Բ. Դուռըն և իւր աշխատութիւնք կարգադրութեան մը յանգեր են, որ ետքէն Թուրքիոյ և Ռուսիոյ միջև կնքուելիք յատուկ պայմանագրոյ մը հիմ պիտի լինի։ Երկու կողմերն համաձայնած են, որ մինչև ամբողջական վճարումն պատերազմական տուգանքին, Թուրքիոյ զանազան գաւառաց տասանորդներէն Հէմվալէով տարին 12 միլիոն ֆրանք տրուի Ռուսիոյ։»

—Ցոնական Ալիթիա թերթին անօրէնը 15 ոսկի տուգանքի և մըպարանն ալ 10 օր փակման դատապարտուեցաւ, որպէս զի ուրիշ անգամներ «վնասակար հրատարակութիւններ» չընէ։

— Երէկուան Քուրիէ տ'Օրիանի մէջ հետևեալը կը կարդանք.

« Անգլիական Թայմզ լրագիրն, իսլամական յուզման վերաբերեալ լրոց վրայ խօսելով, կ'եզրակացնէ թէ Անգլիա չկրնար անտարբեր կենալ իսլամական միաբանութեան զարթման առջև։ Անգլիական դիւանագիտութիւնը պարտի ուշադրութեամբ հսկել համիսլամութեան մեքենայութեանց վրայ, և այդ շարժման հեղինակներուն ցոյց տալ թէ սահման մը կայ Իսլամութեան գերագոյն Գլխին այս կարգի գործողութեանց անգամ։

— Այս գիշեր (10 մուհարէմի) տեղի ունեցաւ Կ. Պոլսոյ Պարսկաց ողբագին հանդէսն Հասան և Հիւսէյինի սպանման տարեդարձին առթիւ։ Ըստ սովորութեան, Վալիտէ խան, Եըլտըզ խան և Վէզիր խան, մայրաքաղաքիս Պարսկաց գլխաւոր բնակավայրերը, ճոխապէս զարդարուած էին, և խուռն բազմութիւն մը հանդիսատես կը լինէր։ Հրաւիրելոց մէջ կային Լորտ Տիւֆէրին և դեսպանական մարմնոյն ուրիշ անդամք, ինչպէս նաև բազմաթիւ Եւրոպացիք։ Կատարուած թափօրին առթիւ, նոյն արիւնոտ տեսարանները կրկնուեցան, ինչպէս միշտ։

—Անատօլուի Անգլիական ընդհանուր հիւպատոս Սըր Չարլզ Ուիլսըն, որ վերջերս Պրուսայէն ի Կ. Պոլիս վերադարձած էր, այսօր կամ վաղը մայրաքաղաքէս կը մեկնի ըզմիւռնիա և Այտըն երթալու համար, ուստից Կիլիկիա և Սիս անցնելու հրաման առած է։

—Նիկոմիդիոյ կողմերն հաստատուելու համար 15 տուն Չէրքէս գաղթականք եկան մայրաքաղաքս Սամսոնէն։

—Կիրիտի Հելլենական 3 թղթատունք և Զմիւռնիոյ և Մէլանիկի Հելլենական թղթատունք փակեցան կեդրոնական կառավարութեան հրամանաւ։

—Վանէն Նոյ. 15 թուով կը գրեն առ Լէվընթ Հէրըլտ թէ Հայտարանցի Համզոյ աւազակապետը դեռ ազատապէս կը շրջի, ամեն չարագործութիւն կատարելով Արճէշի և Էրճաւաղի դժբաղդ Հայոց վրայ։ Դեռ քիչ ժամանակ առաջ խեղճ Հայ մը բռներ և ականջներն ու քիթը կտրելով թող տուեր է։ Հայտարանցի Քուրդք 2 մասի բաժնուած են, և կը բնակին Ապագայի դաշտին մէջ և խօթուրի մօտ Պարսկական հողին վրայ, բայց իրենց գլուխներն, որք «Թօրուն» կը կոչուին, Արճէշ կը բնակին։ Համզոյ անոնց մարդն է, և 50 լաւ զինեալ աւազակներով, անոնց հաշուոյն կը կողոպտէ գիւղեր և գիւղացիներ։ Մօտերս այցելեց Հասպիսինէք, Մակարս, Գոչէր և Խնդիկա գիւղերն, և շատ ձի, դըւար և տնական պիտոյք տարաւ։

Պէքիրանը Քուրդք, որք Տիարպէքիրի և Սղերդի լեռներէն ամեն տարի Սասուն կուգան խաշնարածութեան, բազմաթիւ գիւղեր կողոպտեցին ի Շատախ։ Իջան նաև Մշոյ դաշտն, որ աւելի քան 150 Հայ գիւղեր կը պարունակէ, և 25 ձիաւորով ցորեկ ատեն յարձակեցան Հաւատորիկ մեծ գիւղին վրայ, ուր Հայ Բողոքականք կը բնակին, 15 գուար, մեծ քանակութեամբ ցորեն, եղ, կապերտ և այլ տնական պիտոյք կողոպտեցին։ Կրամցի Մէհմէտ և իր մարդիկը Նորտուզի և Շատախի կողմեր կը շարունակեն իրենց չահատակութիւններ, առանց արգիլուելու խանգա խանէն, որ անհոգ պէյ մ'է, որդի Նուրուլլահ պէյին, հանրածանօթ բռնակալին Հէքեարիի։

—Չորեքշաբթի առաւօտ Շիրքէթի 7 թիւ շոգենաւը կամուրջին մօտեցած ժամանակ մարդ մ'ինքզինք ծովը նետեց շոգենաւին մէջէն։ Բարեբաղդաբար օգնութիւնք հասնելով յաջողեցան այդ խեղճ մարդն ազատել, որ հաւանականաբար յուսահատութենէն այդ ծայրայեղ միջոցին դիմած էր։

—Գումգափուցի Խնճեան Ցակոբ աղան սպաննող Հայ ջրանկիրն Անդրէաս չորեքշաբթի օրը փախած է բանտէն, և տակաւին չէ բռնըւած։

— Համպուրկի գաւառին (Գերմանիա) մէջ գտնուած բէթրոլի (կազ) հորերը մեծ քանակութեամբ բէթրոլ կ'արտադրեն։ Ութ հորերէն, որք առ այժմ կը բանուին, օրը 450 տակառ բէթրոլ կը հանուի։ Մեծ հարուած մ'է այս Միացեալ Նահանգաց բէթրոլի առևտուրին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրն այս չորեքշաբթի օր այցելութիւն տուաւ դատական Նախարար Վեհմ. Ճէվտէթ փաշային, որ Ն. Սրբազնութիւնը տեսնելու փափաք յայտնած էր Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Տ. Ռուսճուգլեանին։ Պատրիարքին և Նախարարին խօսակցութիւնն, որ հրաժարականի խնդրոյն վրայ էր, երկար տևեց։

—

Կիլիկիոյ Ամեն. Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսի վրայ քանի մ'օրէ ի վեր պտըտած անհաճոյ զրոյցներն՝ ուրիշ ազգային լրագրաց հետ մեք ալ յիշելով, երէկուան Մասիսի մէջ ցաւ և զայրոյթ յայտնած էինք Ն Սրբազնութեան բռնած հակասական և յեղյեղուկ ընթացքին դէմ, որ ազգը տղու տեղ դնելով ծաղրելու և խաբելու դէմք կ'առնէր։ Մեր այս ցաւն ու զայրոյթը զարմանքի և հետևաբար թերհաւատութեան կը փոխուին տեսնելով հետևեալ պաշտօնական նամակը զոր Նորին Սրբազնութիւնը գրած ու ստորագրած է հոկտ. 26 թուով և Ս. Պատրիարքին ղրկած, նամակ մը, որ ամեն կասկած և տարակոյս ցըրելով կ'ապացուցանէ թէ Ն. Սրբազնութիւնն իւր ազատ և յօժար կամօք ընդունած և «հաւանելով ըստորագրած էր ազգային վարչական խորհրդոյ կողմէ և իւր հաճութեամբ կազմեալ յանձնաժողովին աշխատասիրած Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերաբերեալ ծրագիրն» և նոյն ժամ առաջ գործադրութիւնը խնդրած։

Ահաւասիկ.

Ամենապատիւ Սրբազան Եղբայր 'ի Քրիստոս.

Ազգային Վարչական խորհրդոյ կողմէ և մեր հաճութեամբ կազմեալ Յանձնաժողովին աշխատասիրած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերաբերեալ ծրագիրն՝ զոր Ձեր Սրբազնութիւնն ղըրկած էր մեզ, ընթերցաք և հաւանելով ստորագրեցինք միայն կը խնդրուի Ազգային և Կեդրոնական ժողովներէն, զոր յիշեալ ծրագրի մէջ գրուած կրօնական և նիւթական կարգադրութեան կէտերուն ժամ յառաջ և ամբողջապէս գործադրութիւնը երաշխաւորի վասն պայծառութեան Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան։ (Ստորագր.)

26 Հոկտ. 1881 Խ. ՄԿՐՏԻՉ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
Ի Գուրուչէշմէ

Առ Ամեն. Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս
Պատրիարք Կ. Պոլսոյ

Այս բացորոշ ու վաւերական յայտարարութիւնը տեսնելէ յետոյ անհաւատալի մանաւանդ անհնար կը թուին մեզ վերոյիշեալ զրոյցներն, և աւելի կը սիրենք հաւատալ թէ թիւրիմացութիւն մը կայ այս գործին մէջ։

—

Վարչական խորհուրդն այսօր պիտի գումարի ի Պատրիարքարան ինչ ինչ կարևոր գործոց զբաղելու։

—

Անգլիացի արժետեարդ պատուիրակ և երբեմն Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Պ. Պուրք՝ երբ երկուշաբթի առաւ Ազգային Պատրիարքարան գնացած էր Ս. Պատրիարք Հայրը տեսնելու. բայց ինչպէս կը յիշուի, Ն. Սրբազնութեան բացակայութեան պատճառաւ, այս տեսակցութիւն չէր կրցած տեղի ունենալ։ Արդ, Պ. Պուրք փափաքելով անպատճառ տեսնել զՆ. Սրբազնութիւն, մի քանի անգամ կ'իմացնէ իւր այս փափաքն, և երեքշաբթի օրը, Ս. Պատրիարք Հայրը Բերա Էսաեան բարեհամբաւ գերդաստանին տունը գնացած լինելով, Պ. Պուրք հոն կ'երթայ, և երկարօրէն կը խօսակցի Ն. Սրբազնութեան հետ։ Կը լսենք թէ խօսակցութեան մեծ մասն հրաժարականի խնդրոյն վրայ դարձեր է բընականաբար։

—

Թէրճէմանը Հագիգաթ և Ճէրիտէի Հավատիս իրենց այս աւուր թիւերուն Քաղաքական տեսութեանց մէջ «Անատոլուի» բարենորոգմանց վրայ կը խօսին, յիշելով թէ այդ խնդիր կարևորութիւն ստացած է այժմ, կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը պատրաստ է իրագործելու 61րդ յօդուածով յանձն առած պարտականութիւնները, բայց կը հեգնեն Հայոց չափազանց պահանջումները, զորս Հայք կը յուսան թէ Անգլիա և Ֆրանսա պիտի պաշտպանեն, բայց ի զուր։ Ճէրիտէ կը պնդէ թէ Տիարպէքիրի, Սեբաստիոյ, Բաղէշի, Հէքքեարիի, Մուսուլի, Վանայ, Պաղտատի, Հալէպի, Կարնոյ և Ցերսիմի նահանգաց բարենորոգումը շատ ստիպողական է այժմ։

—

Պատրիարքարանի թարգման—քարտուղար Տ. Մինաս Չերազի վերջնապէս հրաժարման լուրն ստուգուած է։

—

Երէկուան Ֆար տիւ Պոսֆորի մէջ հետևեալ ուշադրութեան արժանի տողերը կը տեսնենք Ս. Պատրիարք հօր հրաժարման վրայ։

«Հայ հասարակութիւնն անփոյթ պիտի գտնուի՞ Ներսէս Պատրիարքի հրաժարման առջև։ Զայս կը հարցնեն օտարազգիք քանի մ'օրէ ի վեր։ Արդարև անհնար կը թուի անոնց որ Հայք անփոյթ կենան Ներսէս Սրբազանի հրաժարման առջև, որ շատ բան ըրաւ իւր Հօտին համար, և ուրիշ բան չէր ուզեր, բայց միայն իւր անձը նուիրել իւր ազգին մտաւոր և բարոյական զարգացման։ Բերկրութեամբ կ'իմանանք թէ ուղերձ մը կ'ստորագրուի, որով Հայ ժողովուրդը բացարձակապէս կը մերժէ ընդունիլ իւր Պատրիարքին հրաժարականն, և թախանձանօք կը խնդրէ որ շարունակէ ազգային գործոց վարչութիւնը։

«Կը մնայ գիտնալ այժմ թէ Ներսէս Պատրիարք տրամադի՞ր է ընդունիլ իւր ժողովրդեան ամենամեծ մասին խընդրուածքն։ Արդ է ներկուանգամ այդ գիջումն ըրաւ, որ սակայն չկրցաւ իւր սպասած արդիւնքն յառաջ բերել։ Այս պատճառաւ, կ'ըսուի մեզ թէ մտադիր է պնդել իւր հրաժարականին վրայ, և ազգին երևելեաց թախանձանքէն ինքզինք ծածկել։ Մեք կը կարծենք թէ Նորին Սրբազնութեան այս հաստատ որոշումը թերևս կրնայ դարման տանիլ բազում ցաւոց։

«Ի՞նչ կրնայ լինիլ եթէ Հայոց Պատրիարքը պնդէ իւր հրաժարականին վրայ։ Ազգը Նոր Պատրիարք մ'ընտրելու կը հրաւիրուի այն ժամանակ, և մեք պատճառներ ունինք հաւատալու թէ քուէները նորէն Ներսէս Սրբազանի վրայ կ'իյնան, որ կը հարկադրի ընդունիլ։ Բայց այն ժամանակ Ներսէս Սրբազան, իւր Հօտին կամքն ընդունելու հարկը ճանչելով հանդերձ, Պատրիարքական պաշտօնն ազգին օգտակար կերպիւ վարելու համար անհրաժեշտ համարած պայմաններն անոր առջև դնելու իրաւունք կ'ունենայ։ Ներսէս Սրբազան անշուշտ երկար ժամանակէ ի վեր այս խորհրդածութիւններն ըրած է, և ամեն կողմէ կը հաւատեն մեզ թէ Նորին Սրբազնութիւնն, ինչպէս որ շատ հաւանական է, եթէ վերստին ընտրուի, ամեն պէտք եղած միջոցները ձեռք պիտի առնու որպէս զի չորրորդ հրաժարման մը պատահականութեան առաջքն առնուի և առանց բնաւ ընդմիջման կարող լինի իւր ազգին շահուց ծառայել։ Հայոց ազգն, որ կը սիրէ և կը յարգէ իւր Պատրիարքն, անշուշտ զգացած կը լինի թէ չբաւեր միայն սիրել իւր գլուխն, այլ միանգամայն պէտք է որ ազգին գործերն անարգել վարելու միջոցները դիւրացնէ նմա։»

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ

Եւրոպական քաղաքականութիւնը կարեւոր երողութիւն մը չներկայեր առ այժմ։ ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ, խորհրդարանին բացումն յետաձգուեցաւ մինչեւ յառաջիկայ փետրուարի սկիզբն, յորմէ կրնանք գուշակել թէ Անգլիական կառավարութիւնը չգտնուիր մի տագնապալից խնդրոյ առջեւ, որ Ազգին երեսփոխանաց աջակցութիւնն հարկաւոր ընէ։ Այսու հանդերձ, Ազատականաց դիրքը մի քիչ տկարացած է այժմ Բրիտանական ժողովրդեան առջեւ, և կրնանք յիշել՝ առանց չափազանց կարեւորութիւն տալու՝ վերջին մասնական ընտրութեանց արդիւնքն, որք ընդհանրապէս Պահպանողականաց նպաստաւոր եղան։ Պահպանողականք Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ Ֆրանսացւոց ստացած զօրաւոր կացութիւնը կը վերագրեն մասամբ Անգլիական արդի նախարարութեան թոյլ ընթացքին, և թէպէտ Պ. Կլատըսթոնի կուսակիցք, ի պատասխան ամեն յարձակմանց, Սեւ լեռան և Յունաստանի արդէն դիւրացած խնդրոց լուծումը ցոյց կու տան, բայց Պահպանողականք իրաւամբ կ'ամբաստանեն զանոնք թէ Արեւելեան գործոց մէջ չեն կրցած ի գլուխ հանել բան մը, յորում վերջնապէս անյաջող եղած լինէր առջի նախարարութիւնն։ Երէկի Նէօ Ֆրայէ Բրէսսէն վերջին մասն ընթերցողք կը յիշեն թէ մեք ևս նոյն կարծիքն ունէինք Ազատականաց անյաջողութեան նըկատմամբ, և կը ցաւինք որ այնքան քիչ օգտակար եղան Թուրքիոյ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ, հանգուցեալ Պարոն Ֆոն Հայմէրլէի տեղ, (որոյ մահը գովելի փափկութեամբ ողբաց Հայոց Պատրիարքն իսկ, մի ցաւակցական գիր ուղղելով առ Աւստրիական կառավարութիւնն,) Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրը նշանակած է զկոմս Քալնոքի, ծանօթ դիւանագէտ, որոյ վերջին պաշտօնն էր դեսպանութիւն ի Բետրբուրկ։ Պոսնա-Հերսէքի մէջ զինուորագրութեան հրամանագրին հրատարակումը գէշ ազդեցութիւն ըրած է թէ՛ իսլամ, թէ՛ Քրիստոնեայ ժողովրդեան վրայ, որք իրենց հողային վէճերը մոռնալով, միացած են այժմ հասարակ զգացման մը մէջ, ընդդէմ նոր որոշման Աւստրօ-Հունգարական կառավարութեան, որ հարկաւ մտահոգութեամբ կը դիտէ իրաց այս վիճակ, մանաւանդ երբ ի նկատ առնուի թէ մերձակայ գաւառին մէջ ևս, ի Դալմատիա, ժողովրդային դըժգոհութիւնն օրըէն յայտնի ապստամբութեան կերպարան ստացած է։ Եւ յիրաւի, այդ լեռնոտ երկրի քաջ բնակիչք՝ Խրուադք և ուրիշ ցեղեր, չուզելով զինուոր գրուիլ, ապստամբած են, և արդէն այլ և այլ կէտերու վրայ տեսնուած են հրոսախմբեր, որոց վրայ զօրք կը ղրկէ Աւստրիական կառավարութիւնը։ Երէկի Թղթաբերով մեզ եկած Անգլիական լրագիրք ևս կը հաստատեն Հերսէքի և Դալմատիոյ սահմանագլխոց վրայ մի այդպիսի ապստամբութիւն ծագելուն զրոյցը։ Գործերն այսպէս կնճռոտ վիճակ մը ստացած լինելով, չենք կարծեր որ Պոսնա-Հերսէքի մէջ զինուորագրութեան հրամանը գործադրուի անմիջապէս։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, և այլուր, ընդհանրապէս ընդհանուր զարմացում պատճառած է եղանակն որով Պ. Կամպէդդա կազմեց նոր նախարարութիւնն։ Այդ մեծ տրիբունն, այդ մեծ հայրենասէր՝ իրեն աջակից չառաւ հանրածանօթ նախարարներ, այլ նոր և ըստ մեծի մասին անփորձ մարդիկ, որոց նախարարական արժանիքը դեռ նոր պիտի ճանչնայ Ֆրանսական ազգը։ Բայց ամեն կուսակցութիւնք, քննադատելէ առաջ, կը համաձայնին սպասելու որ գործի վրայ տեսնեն նոր նախարարութիւնը։ — ԹՈՒՆՈՒԶԻ կողմն, հակառակ մեր Թուրք պաշտօնակցաց ոմանց յոյսերուն, յաջողութենէ ի յաջողութիւն կ'ընթանան Ֆրանսական զօրք, խորտակելով—բաց դուռներ, մինչեւ որ, ինչպէս կը ծանուցուի, Թունուզի մէկ մասը Ճէզայիրի Ֆրանսական ստացուածոց վրայ աւելցընելով, զօրքերն ետ քաշել տայ Պ. Կամպէդդայի նախարարութիւնը։ Ճէզայիրի ընդհանուր կառավարչին՝ որ եղբայրն էր Հանրապետութեան նախագահին՝ փոփոխումն, այդ կարեւոր գաղթականութեան գործերն ապահովագոյն վիճակի մը մէջ դնելու մտօք ձեռք առնուած նոր տնօրէնութեանց մին պարտի նըկատուիլ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, եթէ Պիզմարք իշխանը դադրի Օրէնսդրի պաշտօնը կատարելէ, չպիտի դադրի սակայն արտաքին գործոց նախարարութենէ, եթէ նոր խորհրդարանը ներքին գործոց վերաբերեալ ծրագրաց մասին շատ գլխացաւ տայ իրեն, հռչակաւոր քաղաքագէտն արդէն որոշած է ձեռք առնելիք զգուշաւոր միջոցն, այն է՝ ներքին գործոց համար մասնաւոր խորհրդական մը նշանակել տալով, միայն արտաքին գործոց վարչութիւնը պահել իրեն համար։ Այսպէս ուրեմն, պէտք չմնար կարծելու թէ մօտերս Գերմանիոյ մէջ անձի և քաղաքականութեան կարեւոր փոփոխմունք տեղի պիտի ունենան։

ՌՈՒՍԻԱ օգուտ կը քաղէ՝ մի կողմէ՝ ներքին և արտաքին խաղաղութենէն, և միւս կողմէ՝ այն գործելու ազատութենէն, զոր Ցանձրկի տեսակցութիւնն հարկաւ տուած էր իրեն, և ապագայ ձեռնարկութեանց հիմ կը դնէ Թուրքիոյ կողմէն։ Պ. Տը Նովիքօֆ և Պ. Թիֆլիսէր հոս եռանդեամբ յառաջ կը տանին պատերազմական տուգանքի բանակցութիւնները, և ամեն օր մի նոր փորձ կը փորձեն, խմտական վարչութեան անուան տակ, իրենց ոտից կռուան մը գտնելու Օսմանեան տէրութեան մէջ։ Մինչ Պաթումէն Տփղիս և Տփղիսէն ի Պաքու և ի Կարս երկաթուղեաց շինութեան մեծ փոյթ ցոյց կը տրուի, և Կովկասոյ մայրաքաղաքին Ռուսական Բօրբատոք լրագրոյն ուղղեալ մի նամակ եւս կը հաստատէ թէ Ռուսահայաստանի մի կողմէն միւսը (Տփղիսէն ի Կարս) ձգուող այս գիծ "մի զինուորական նշանակութիւն" ունի, իսկ առեւտրական մեծ նշանակութիւն ունենալու սահմանուած է երրորդ երկաթուղին, որ մինչեւ Պարսկաստանի սահմանագլուխը պիտի երթայ, և քիչ ատենէն Թէհրան ուղղակի յարաբերութեան մտնելով Տփղիսի հետ, տակաւին Թուրքահայաստանի ճանբան բռնող վաճառականք Ռուսական հողէն անցնիլ պիտի որոշեն վերջնապէս։ Ռուսիա հզօրապէս կ'աշխատի իւրացնելու բոլոր այդ գաւառաց ապագայն, և դժբաղդաբար չեն լինիր ջանքեր որք հակակշռեն իրենները։ Բաց աստից, եթէ ստոյգ է Վագքէթ՝ վերջին լուրը թէ Կարնոյ նահանգին հասութից մի մասը Ռուսական տուգանքն հատուցանելու սահմանուած է, պէտք է մտածել թէ վերջնապէս Հայաստանի դժբաղդ ժողովրդեան պիտի իյնայ այն խոշոր միլիոնները վճարելու հոգն։ Այս կէտ ևս արժանի է անոնց ուշադրութեան, որք կը կարծեն թէ Ռուսական վարչութեան ներքեւ կարելի է գտնել գէթ նիւթական բարգաւաճում։ Եթէ այս նիւթական պահանջմանց յաջորդէն մի օր քաղաքական պահանջմունք, Ռուսիա կանխաւ տնտեսապէս կեղեքած պիտի լինի տեղւոյն ժողովուրդը, մինչեւ որ կարգը գայ քաղաքականապէս կեղեքելու։ Առ այժմ, գոհ ենք տեսնելով թէ գործերն հեռի են այդ վիճակի հասնելէ. և եթէ Հիւսիսային կայսրութիւնը լրջօրէն միտքը դնէ մի նոր երկրակալում ընել Ասիական Թուրքիոյ կողմն, անհաւանական չէ՝ որ ընդդիմութիւն տեսնէ Եւրոպական տէրութիւններէն։ Անգլիացի արժեւորդ պատուիրակ և երբեմն արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Պ. Պուրք, որ անշուշտ նախարար պիտի լինի մի օր, մօտերս մի մասնաւոր խօսակցութեան մէջ յայտարարած է թէ Անգլիա երբեք չկրնար թոյլ տալ որ Ռուսիա մասնաչափ մը հող առնէ Հայաստանէն։ Կը հաւատանք թէ ա՛յս է Պահպանողականաց դաւանութիւնն, որոց նշանաւոր գլուխներէն մին է Պ. Պուրք. բայց արդեօք նո՞յնպէս է թէ Պ. Կլատսթոնի օրով ևս Անգլիա նոյն հոգածութիւնը ցոյց պիտի տայ Ասիական Թուրքիոյ վիճակին։ — Տեսա՛ ինչ որ տարակուսելի կը թուի մեզ և ինչ որ Ազատականաց պաշտօնավարութեան եղանակը չնպաստեր ապացուցանելու։ Իրաւ է որ Թայմզ իւր այս չաբթու թիւերէն միոյն մէջ յիշեցուցած էր թէ Եւրոպա չկրնար անտարբեր մնալ Ռուսիոյ հողային պահանջմանց առջեւ, բայց Եւրոպիոյ գործողութիւնն Անգլիայէն կախում ունի մեծ մասամբ, և երբ Անգլիոյ քաղաքագէտք անտարբեր են, չենք կրնար մեծագոյն հոգածութիւն մը սպասել միւս մեծ տէրութեանց կողմէ։

ՍՊԱՆԻԱ և ԻՏԱԼԻԱ փափաք ցոյց կու տան ստանալու Թուրքիոյ բարեկամութիւնը, կամ գո՛նէ կը գնահատեն Թուրքիոյ փափաքն, որ կ'աշխատի ձեռք բերել անոնց բարեկամութիւնը։ Բարձրագոյն աստիճանի պատուանշաններն, որք վերջերս փոխանակուեցան Վեհափառ Սուլթանին և Սպանիոյ Ալֆոնս և Իտալիոյ Ումպէրդոյ թագաւորներուն միջեւ, կրնան արտաքին նշանն համարուիլ այդ բարեկամական տրամադրութեանց։ Թուրքիա, իբր Արեւմտեան երկու մեծ դաշնակիցներէն լքեալ, ուրիշ դաշնակիցներ ունենալու ջանադիր լինել կը թուի, մանաւանդ թէ Սպանիա և Իտալիա Հարաւային Ափրիկէի մէջ շահեր ունին, որոց կ'սպառնան ծըգիլ այն շահեր որք արդէն վնաս տուին Թուրքիոյ։ Ինչ ինչ որոշ նշաններ ցոյց կու տան նաեւ թէ Վեհ. Սուլթանը բնական փափաք մը կը տածէ զօրացնելու իւր պետութեան քաղաքական դիրքն՝ ուրիշ կարգի միջոցով ալ։ Ամեն երկիրներու իսլամաց ներքին միութեան համար ուղղեալ հայրենասիրական և կրօնասիրական հրաւէրները, զորս մերթ ընդ մերթ կը տեսնենք Թուրք լրագրաց մէջ, նոյն նպատակը պարտին ունենալ։ Այս տեսութեամբ շատ ուղիղ են նաեւ այն տնօրէնութիւնք, զորս Բ. Դուռն յաջորդաբար ի գործ կը դնէ՝ Օսմանեան իշխանութիւնը զօրացնելու և ընդարձակելու համար Արաբական գաւառաց մէջ։ Բայց կը մտածուի թէ օտար տէրութեանց հպատակ իսլամներն ալ կրնան ըզգալ թէ իրենց պարտքն է օժանդակել գերագոյն Խալիֆին՝ նիւթապէս երբ կարելի է, իսկ բարոյապէս՝ ամեն ժամանակ։ Թերեւս այս ուղղութեամբ եղած ջանից պարտի վերագրուիլ Թայմզի մէկ հատուածը, զոր լրագրոյս այս աւուր խառն Լրոց կարգին մէջ կը գտնէք, Թուրքէ տ'Օրլեանէն առնելով։

* *

ՆԵՐՔԻՆ խնդրոց մասին, շաբթուս մեծ դէպքն է Հայոց Ս. Պատրիարքին հրաժարումն, որ թէեւ անցեալ շաբթու մէջ տեղի ունեցաւ, այս շաբթու մէջ միայն հըրատարակուեցաւ։ Այս հրաժարման՝ որ ըստ յայտարարութեան Ն. Սրբազնութեան, վերջնական պէտք է եղեր նկատուիլ՝ մասնաւոր պարագայները մեծ ուշադրութիւն գըրաւած են ամենուրեք. իսկ գըլխաւոր շարժառիթները բաւական ծանօթ են արդէն։ Երեք օրէ ի վեր տեղական մամլոյն ամեն մասերը մեծապէս զբաղած են այս խնդրով։ Եւրոպական և Յունական լրագիրք ընդհանրապէս ցաւով կը յիշատակեն զայն. և ի մասնաւորի Ֆար տիւ Պոսֆոր և Սթամպուլ մեծ նշանակութիւն կուտան, միանգամայն Հայ Ազգին համար դըժբաղդութիւն մը կը համարին ներկայ պարագայից մէջ Ն. Սրբազնութեան գործունէութենէն զրկուիլը։ Լորտ Հարթինկթընի իւր վերջին բանախօսութեան մէջ ցաւ յայտնած լինելով թէ Թուրքիա տակաւին չէ գործադրած Պերլինի դաշնագրով ըստանձնած ինչ ինչ պարտաւանութիւններն, որք սակայն կենսական կարեւորութիւն ունին իրեն համար, «Սթամպուլ» Անգլիական նախարարին այդ յայտարարութեանց և Հայոց Պատրիարքին հըրաժարման մէջ տխրատիպ զուգադիպութիւն մը կը նշմարէ։ Իսկ Լեւընդ Հէրըլտ, որ նոյնպէս մասնաւոր կարեւորութիւն տալով կը ծանուցանէ Ներսէս Սրբազանին հըրաժարումն, աւելի Կիլիկեայ կաթողիկոսին վերջին ընթացից հետեւանքը կը համարի զայն։ Բոլոր Թուրք լրագիրք հետաքրքրութեամբ կը թարգմանեն ինչ որ Եւրոպական լրագրաց մէջ հրատարակուի վերաբերմամբ Հայոց Պատրիարքին հրաժարման, թէ և խորհրդածութիւն չեն ըներ իրենց կողմէ։ Իսկ Հայ մամլոյն մէջ, ջերմ կաթոլիկ և ազգային ոգիէ իբր թէ զուրկ հռչակուած թերթ մ'իսկ՝ Մէճմուայը Հավատիս՝ ցաւով կը ծանուցանէ Ն. Սրբազնութեան հրաժարականն, և գովեստ տալով Ներսէս Սրբազանին բարեմասնութեանց, Ազգին համար ձախող դէպք մը կը համարի անոր հրաժարականն։ Աւելորդ է յաւել թէ Հայկական մամլոյն բոլոր անդամները մի կարծիք և մի զգացում ևեթ ունին, որ է. ճիշդ Հայ ժողովրդեան կարծիքն ու զգացումը. և երբ հաստատենք թէ այժմ Կ. Պոլսոյ ամեն կողմերն հանրագրութիւններ կը ստորագրուին խնդրելու համար որ Ազգին սիրելի Պատրիարքն հաճի ետ առնուլ իւր հրաժարականն, ըստ բաւականին յայտնած կը լինինք թէ ի՛նչ են ժողովրդեան կարծիքն ու զգացումն այս մասին։ Ազգը ներկայացնող զանազան մարմիններն ալ կը ջանան ետ կեցնել զՆորին Սրբազնութիւն իւր տուած որոշումէն, որ հետեւաբար, չկրնար վերջնական համարուիլ։ Կը կարծենք թէ Բ. Դուռն ալ չընդունիր Ն. Սրբազնութեան հրաժարականը. զի վերջին պատերազմին ատեն տեսաւ թէ Ներսէս Սրբազան ո՛րչափ անձնուիրութեամբ և ո՛րչափ յաջողութեամբ աշխատեցաւ ժողովրդեան յիշեցնելու իւր հաւատարմութեան պարտականութիւններն առ կայսերական կառավարութիւնն, և անկէ ի վեր ալ չը դադրեցաւ նոյն ուղղութեամբ գործելէ։ Եւ որովհետեւ Ներսէս Սրբազան իւր ժողովրդեան սէրը գերազանցապէս վայելող Հովիւ մ'է, որ հետեւաբար մեծ ազդեցութիւն ունի իւր Հօտին քով, Բ. Դուռը բնականաբար չուզեր զրկըւիլ յօգուտ տէրութեան այնքան աշխուժապէս աշխատելու կարող Պատրիարքի մը ծառայութիւններէն։ Ազգն ալ չուզեր բաժնուիլ Հովուոր Գլխէ մը, որ գիտցաւ անկեղծապէս բացատրել ժողովրդեան պէտքերը, փոխանակ կասկածելի հաւատարմութեամբ մը, զանոնք սքողելու կայսերական կառավարութեան ուշադրութենէն։ Անկեղծ և համարձակախօս պաշտօնատար մը չկրնար կասկածելի լինիլ ո՛չ ումեք, և ա՛յս է թերեւս պատճառն, որ այսօր իսկ ո՛չ ոք կասկածով կը նայի Հայոց հրաժարեալ Պատրիարքին վրայ։ Բայց ըստ բազմաց, Ն. Սրբազնութեան հրաժարականը չկարենալ ընդունելու գըլխաւոր պատճառներէն մին՝ արժանաւոր յաջորդ գտնելու դժուարութեան հետ՝ այն համոզումն է թէ Ներսէս Սրբազանին հրաժարումն չկրնար գործոց վիճակը բարւոքելու ծառայել։ Եթէ, կ'ըսուի, ապահովապէս գիտնայինք թէ Բ. Դըրան ցոյց տուած բոլոր կասկածները Ներսէս Սրբազանի անձին դէմ ուղղեալ են, ազգային շահուց սիրոյն համար կրնայինք յանձնառու լինիլ ընդունելու Ն. Սրբազնութեան հրաժարականը. բայց Ներսէս Սրբազան ո՛չ մէկ բանի ձեռնարկած է իւր անձնական հաշւոյն համար, և ո՛չ մի բան կատարած է առանց Ազգին հաւանութեան։ Այսպիսի պարագայի մէջ, ընդունիլ մեզ ներկայացեալ հրաժարականն, առանց ոչինչ շահելու՝ Ազգը զրկել է Ներսէս Սրբազանի խորին հմտութենէն, երկարժամանակեայ փորձառութենէն և հաստատեալ հեղինակութենէն ի մասին ներքին գործոց. որոց պարտինք մեծագոյն խընամք տանիլ այսուհետեւ։

Հանրային կարծիքն և ժողովըրդական զգացումն այս կացութեան մէջ գտնուելով, կը կրկնենք թէ չենք կրնար կարծել թէ Ամեն. Ներսէս Սրբազանին հրաժարականը վերջնական պիտի լինի այս անգամ. և ամեն ինչ ցոյց կու տայ թէ հակառակը տեղի պիտի ունենայ, այսինքն թէ արդի հրաժարականն ևս չպիտի ընդունուի ո՛չ Ազգէն, ո՛չ ալ Բ. Դրնէն։

Ամեն. Ներսէս Սրբազանին հըրաժարականն ուշադրութիւն գըրաւած է Դեսպանատանց մէջ ևս, որք ամեն միջոց ի գործ դրած են ճիշդ տեղեկութիւններ ստանալու դորա պատճառներուն և պարագայից նկատմամբ։ Արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ մինչեւ ընդհանրապէս Դեսպանական մարմինը ցաւով իմացեր է այս լուր, Ռուսիոյ դեսպանատան մէջ գոհութիւն պատճառեր է Ն. Սրբազնութեան հրաժարականը։ Մտածող գլուխներու համար այս իրողութիւն մի նոր փաստ կրնայ լինիլ, —եթէ պէտք կար նոր փաստերու, —թէ Ներսէս Սրբազան հասկցած էր թէ ո՛ր կողմն են Ազգին ճշմարիտ շահերն։ Այն պահուն յորում Ռուսք անուղղակի փորձեր կը փորձեն ձեռք ձգելու սահմանակից գաւառներն, իրենց գոհութիւն կրնայ պատճառել Պատրիարքի մը հրաժարումն, որ այդ գաւառաց բարենորոգման և Օսմանեան իշխանութեան ներքեւ պահպանման կը բաղձար եռանդեամբ։ Բ. Ք.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱԿ

Գաւառաց մէջ վարժուհիներ պատրաստել և անօգնական Հայուհեաց դաստիարակութեան նպաստել.

Ա.

Քրիստոսի թուին 1881 օգոստոս 6ին՝ Հայոց Դպրոցասէր Տիկնայք յընդհանուր ժողով գումարեցան հնոյն Բիւզանդիոնի մէջ, և ունկնդրեցին կեդրոնական գործադիր ժողովոյն երկրորդ տեղեկագրին՝ որ կը սկսէր հետագայ բարձր և իմաստասիրական մտածութեամբ. «Մա՛րդ դաստիարակութիւնն ազգի մը յառաջդիմութեան անհրաժեշտ պէտքն է, զի մայրն է որ առաջին՝ կ'ուղղէ իւր մանկան զգացումները դէպ ի բարին, զի մայրն է որ առաջին՝ ընտիր գաղափարներ կը ներշնչէ իւր որդւոյն, որք կ'իշխեն իւր կենաց բոլոր շրջանին մէջ։»

Մեր ազգակիցներէն մին՝ քանի մը տարիներէ հետէ հեռաւոր երկրի մը մէջ ապրելով առանց իր հայրենակցաց հետ հաղորդակցութեան, եթէ յանկարծ ընթեռնուր վերոգրեալ տողերն, անտարակոյս զարմացմամբ պիտի հարցնէր ինքնին.— Հայ իգական սեռն ե՞րբ և ի՞նչպէս տոգորուեցաւ այն իմաստասիրական գաղափարներով, որոց Գաղղիոյ մէջ առաջին ախոյեանն հանդիսացաւ խորագգաց ու բարձրիմաց կին մը. Տիկին տը Ռեմիւզա։ Ե՞րբ և ի՞նչպէս Հայ իգական սեռն զգաց իր մտաւոր ու բարոյական կարօտութիւններն, մինչ քանի մ'ամեր յառաջ՝ տակաւին Եւրոպայի մատենագրաց մէջ այդ կարօտութեանց վրայ վիճաբանութիւն կար. Ե՞րբ և ի՞նչպէս Հայ տիկնայք սթափե-

ցան, իրենց բարձր կոչման գիտակցութիւնն ունեցան, իրենց պարտուց և իրենց իրաւանց ծանօթութիւնն ստացան։

Արդարև յանակնկալս և գրեթէ հրաշալի կերպիւ կատարուեցաւ Հայ իգական սեռի զարթնումն։ Դեռ երէկ, դեռ երեք ամեր յառաջ, հազիւ Հայ ընկերութեան մէջ կը խօսուէր կանայց վրայ․ և ահա այսօր Հայոց կանայք իրենք իսկ կը խօսին կանայց և արանց բարոյական յարաբերութեանց վրայ․ Հայոց կանայք իրենք այսօր կը հիմնեն ընկերութիւններ, իրենք կը խմբագրեն ընկերութեանց ու վարժարանաց ու վարժապետանոցաց հիմնագիրներ, իրենք իսկ կը ստանձնեն իրենց սեռին, ամբողջ Հայ իգական սեռին դաստիարակութեան մեծ ու բազմաբեղուն գործն։

Անտարակոյս ինննետասներորդ դարուն մէջ գերբնական ազդեցութեանց շնորհիւ չը կատարուեցաւ Հայ իգական սեռին զարթնումն․ անտարակոյս այս գործն՝ որպէս ամեն յեղաշրջում՝ երկար և յամր պատրաստութեանց արդիւնքն եղաւ․ անտարակոյս ազատախօս հեղինակներ շուրջ կէս դարէ հետէ Հայուն մտքէն՝ ուրիշ ամեն նախապաշարմանց հետ՝ տակաւ առ տակաւ սրբեցին նաև նախապաշարումն իր միւս կէսին հոգեկան ու մտաւոր կարողութեանց նկատմամբ։—Սակայն պատմութենէն իմանալով և մեր օրերն ալ տեսնելով որ Եւրոպական ազգաց մէջ որքա՛ն յամր փարատած են ու կը փարատին արմատացեալ նախապաշարմունք, ապաքէն զարմանալով կը զարմանանք թէ, Հայոց նման յետամնաց ժողովրդեան մը մէջ կինն այնքան սուղ ժամանակի մէջ իր ստորին վիճակէն բարձրանալով այր մարդոյն հաւասար դիրք մը սկսաւ բռնել Հայ ընկերութեան մէջ։

ԳՐԱՍԷՐ ԱՏՈՄ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ֆռանսագէտ Հայ մայրերէն նոցա՝ որք չեն ընթերցած անուանի Տիկին տը Ռէմիւզայի Փորձ կանանց դաստիարակութեան (Essai sur l'éducation des femmes) գործն, ջերմապէս կը յանձնարարեմ ուսումնասիրաբար վերծանել սոյն սքանչելի մատենիկն, որ ոգին ամփոփուած է հետագայ «բարձր և խորը» հատուածոյն մէջ։

«Բանական է կինն, ըստ որում ճշմարտին ու պատւին ծանօթութիւնն ունի․ բարոյական է կինն, ըստ որում զգացումն՝ եթէ ոչ ծանօթութիւնն՝ ունի բարւոյն ու չարին․ հուսկ ուրեմն ազատ է կինն․ և թող այս բառն ա՛յլ ևս սարսափ չազդէ մարդոց, զի սոյն բառն ոչ այլ ինչ կը նշանակէ, բայց միայն ամպարիշտներէն ուրացեալ այն ազատութիւնն որ սահմանուած է Պոսիւէէն «կարողութիւն կամելու և չը կամելու»։ Է՞ր ուրեմն անճարակ թողունք կնոջ միտքն, անճրագ թողունք իր խիղճն և սանձարձակ թողունք իր ազատութիւնն․ ի՞նչ իրաւամբ կանանց զլանանք ճշմարտութեան լոյսն։ Ճշմարտութիւնն օրէնքն է հոգւոյն․ և օրինաց խախտումն երբէք ուրիշ արդիւնք չունենար՝ այլ եթէ ձնշում կամ անբարոյութիւն։ Արդարև, ամեն անգամ որ մարդիկ փորձած են նուաստացնել կամ ապերասանել կնոջ իմացականութիւնն, յաջողած են գրեթէ յաջորդաբար ստրուկ կամ խեռ արարածներ կացուցանել կիներն։ Դժբախտաբար այս յոռի դրութիւնն է որ ցայսօր կանանց դաստիարակութեան մէջ ի գործ կը դրուի։ Զը գիտե՛մ ի՛նչ երկիւղիւ համակուած կանանց ապագային վրայ՝ մարդիկ ընդհանրապէս անփոյթ եղած են նոցա տալու բարոյական այն զօրութիւնն, որ հարկ է դժուար և անակնկալ պարագայից մէջ։ Հաւնեցեալ աղջկանց քանի մ'ունակութիւններ կ'ազդեն մարք ծուլաբար, առանց յայտնելու դոցա պատճառներն։ Մայրական սնափառութիւնն, որ փափկալից կակածօտ է․ փորձառութեան ճանապարհէն աղջիկունքն հեռի կը պահէ, զի մի զուցէ զարտուղին այն առաքինութիւններէն՝ որովք կը փափաքին զարդարուած տեսնել մարք իրենց զաւակունքն։ Այլ փորձառութեան դասերէն զրկելով այսպէս աղջկունքն, պայմանադրեալ և անկենդան բարուց մէջէն քաղուած բարոյականով կը շատանան նոցա հոգին պարարել ընդհանրապէս։ Գրեթէ բոլոր մայրերն ալ սկզբունքներէն նախընտիր կը համարին պատուէրներն․ Երբ աղջկանց կը խօսին իրենց պարտուց վրայ, փոխան իրենց խօսքը նոցա բանականութեան ուղղելու ըսելու՝ պէտք է, հրամայական կերպիւ լոկ կ'ըսեն հարկ է։ Սոյն երկու ձևերէն միոյն կամ միւսոյն գործածութիւնն կրնայ լիովին փոխել դաստիարակութեան դրութիւնն»։

Քանի՜ ցանկալի էր թէ Գաղղիական և Հայկական լեզուաց քաջահմուտ Տիկին մը կամ Օրիորդ մը թարգմանէր ամբողջ Տիկին տը Ռէմիւզայի վերոյիշեալ Փորձ դաստիարակութեան, որ Ֆռանսական արդի մատենագրութեան ոսկեղէն մատեաններէն մին է․ մտածութեամբ թէ՛ բացատրութեամբ ընտիր մատեան, որ մասնաւոր հրապոյր մ'և մասնաւոր արժէք մ'ալ ունի, այն թէ՝ կնոջ մը (և ինննետասներորդ դարուն ամենաբարձր անհատութեանց մին համարուող կնոջ մը) գրչին ու փորձառութեան արդիւնքն է։ —Եթէ թարգմանութեան համար աւելի համակրութիւն ու յարմարութիւն ունենայի, յօժարակամ ես իսկ օրագրոյս մէջ յանձն կ'առնուի սոյն գործն ի հայ վերածել։ Այլ ամեն պարագայի մէջ, լաւագոյն չէ՞ որ կին մը թարգմանէ կնոջ մը գործն, որով թարգմանութիւնն ալ մասնաւոր արժէք և մասնաւոր հրապոյր մը պիտ'ունենար հեղինակութեան նման։(1)

Գ. Ա.

(1) Որովհետև իգական սեռի դաստիարակութեան վրայ է խնդիրն, անպատճառ չը դատեցի յօդուածոյս ներքև իբր յաւելուած դնել սոյն ներկար ծանօթութիւնն։

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՔՈՒՐԴԱՍՏԱՆԻ

ԱՂՆՈՒԽԱՑ ՁՈՐ
ԿԱՄ
ԿԻՒԶԷԼ ՏԷՐԷ

Բաղէշի հիւսիսային արևելեան կողմ 3 1/2 ժամ հեռի կայ մի ընդարձակ և գեղեցիկ դաշտ, Աղնըւաց ձոր (կիւզէլ տէրէ)։ Այս գըւարճալի դաշտի ընդարձակութեան և պտղաբերութեան վրայ երկար գրել զանց կ'առնեմ․․․ երբ իւր բնակչաց մտաւոր ու նիւթական վիճակը հակառակն է տեղւոյն դրից ու գեղեցկութեան։ Այս դաշտի այս ու այն կողմերը շինուած կան նոյն գաւառակի 11 Հայ և 4 Քիւրդ գիւղերը, առ առաւելն իրարմէ 2 1/2 ժամ հեռաւորութեամբ։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐ

1. Օրձէնք գիւղ, ունի 7 տուն բնակիչ, և շինուած է այս դաշտի հարաւային արևմտեան կողմը, լերան մ'ստորոտ․ կացութիւնն խիստ արգահատելի է․ գարունէն ց'աշուն մշակած հողերնուն արդիւնքը ուրիշներ կը տանին —։ Այս գիւղացիներէն և ոչ մէկը ածու մը սեպհական հող չունի․ գիւղին ամեն ինչ Բաղէշի Միւֆթիին թափուն է․ գիւղայիններու հոս բնակիլ Մրբայութեամբ է․ եթէ գիւղատէրն ուզէ՝ մէկը հոն կը բնակեցնէ․ եթէ չուզէ՝ ձեռնունայն դուրս կը հանէ։

2. Անդ գիւղ, նոյն դաշտի Արևմտեան կողմ, ունի 20 տուն բընակիչ և բաւական վարելահողեր․ բոլոր բնակիչք ծանրադումար պարտքերու ենթարկուած են․ հողերու մեծամասնութիւն վաշխի ու տոկոսի առջև կը մշակուի․ տեղացիներէն շատերը երկար տարիներով Պոլիս կը պանդխտին, որոց զաւակաց ու ընտանեաց ողորմելի կացութիւնը բաւական չըլլալով, շատ անգամ անխիղճ պարտատէրներէն կը տանջուին ու կը չարչարուին․ այս գիւղի հարաւային կողմ կայ մի եկեղեցի յանուն Սրբոյն Ստեփաննոսի։

3. Սագ գիւղ, 40 տուն բնակչօք, շինուած է կիւզէլ-Տէրէի դաշտի կեդրոն 1/2 հեռի Անդէն․ իւր շուրջն ունի առատ և բերրի արտեր ու անդաստաններ, զորս իրենց տէրերէն "վաշխն ու տոկոս" հանած է գրեթէ։ Բնակչաց վիճակը խիստ դառն է, ամեն տուն մեծկակ գումարներով պարտուց ծանր լծուն տակը ընկճած է․ առուներու մեծամասնութիւնը Պոլիս, Ռուսաստան ու Պարսկաստան կը պանդխտին պարտքի աւելցուկը վճարելու, սակայն ի զուր․ դեռ անոնք պանդխտութեան մէջ քանի մը դահեկան չաշխատած, իրենց ընտանեաց թշուառութիւն կ'ստիպէ պանոնք, քանի մը ոսկինոց պարտամուրհակ մ'ուղարկել իւրեանց պանդխտի վրայ․ հեգ պանդուխտը իր գիտցած պարտքեր կը մոռնայ և նորերու ծանր լուծը կըրելու կը դատապարտուի․ այնուհետև, տուն, տեղ, հայր, մայր, քոյր, եղբայր, կին, զաւակ իր յիշողութենէն կը վրիպին․ Աստուած գիտէ թէ քանի՞ տարիներ պիտի անցնին որ խեղճ պանդուխտը միայն այս պարտքերու տոկոսը վճարէ։ Այս գիւղի հիւսիսային կողմ կայ մի եկեղեցի, կառուցեալ յանուն Սրբոց Հրեշտակապետաց Գաբրիէլի և Միքայէլի։

4. Տոփ գիւղ, 1/4 ժամ հեռաւորութեամբ շինուած է Սագայ հարաւային կողմ բլրի մը ստորոտ․ ունի 17 տուն բնակիչ, շատ մ'առատ արտեր ու ափեր, երկու տուն կայ հոս որ ձմռան մէջ երկու ամիսներու համար միայն ուտեստ (կորեակ) կրնան պատրաստել, միւսները ծուխ անգամ հանելու կարողութիւն չունին․ պարտուց անտանելի բեռն աղքատութեան խորխ մը մէջ ընկղմած է զիրենք․ բնակիչներէն շատերը պանդխտութեան եղած են։ Այս գիւղի հարաւային արևելեան կողմ կայ գեղջուկ մի եկեղեցի յանուն Սրբոյն Գրիգորի, իսկ հիւսիսային կողմ եղող բլրի կատար աւերակ բերդակի մը հիմեր կը նշմարուին։

5. Խարդ գիւղ, 1 ժամ հեռի ի Տոփայ դէպ ի հարաւային արևելք, ունի 12 տուն բնակիչ, որոց բոլորն ալ աղքատ ու պարտական են․ ունին լաւ լաւ արտեր ու մարգեր՝ զորս "վաշխն ու տոկոս" գըրեթէ ձեռքերնէն հանած է․ մարդկանց կէսը պանդխտութեան եղած են, նոցա զաւակաց ու ընտանեաց թշուառութիւնն անպատմելի է։ Այս գիւղի հիւսիսային կողմ կայ մի քարաշէն եկեղեցի "Ս. Յակոբ" անուամբ․ իսկ արևմտեան և արևելեան կողմեր մէկ մէկ նշանաւոր ուխտատեղեր։

6. Տաշտափ գիւղ, կէս ժամ հեռի ի Խարդայ դէպ ի հիւսիս, ունի 6 տուն բնակիչ․ չորսի արուներ պանդխտութեան եղած են, հողերնուն մեծ մասը պարտատէրներու ձեռքն է․ նոցա կացութիւնը խիստ ցաւալի է․ այս գիւղի արևմտեան կողմ կայ Ս. Յարութիւն անուամբ մի եկեղեցի։

7. Նէլ գիւղ, 1 1/2 ժամ հեռի ի Տաշտափայ՝ դէպ ի հիւսիսային արևմուտ, 40 տուն բնակչօք շինուած է այս գաւառակի դաշտի զուարճալի և բերրի կողմ․ բայց ցաւալի է տեսնել որ բռնութիւն ու զրկանք աղէտալի եգիպտոսի մը դարձուցած է իրենց բնակավայր․ աղքատութիւնը մեծ տեղ կը բըռնէ հոս, "վաշխն ու տոկոս" յաջողութեամբ իրենց դերերը կը կատարեն․ ամեն տնէն 1-2 պանդուխտ կան, գիւղը մնոյը՝ ծերերէն, պառաւներէն ու տղայքներէն զատ ուրիշ երիտասարդ կամ միջնամարդ չտեսներ։ Նէլայ արևելեան կողմ կայ մի հոյակապ եկեղեցի Ս. Յովհաննու անուամբ․ իսկ դէպ ի հարաւային արևելք կայ աւերակ վանուց մը տեղ, զոր տեղացիք Ս. Յարութիւն կ'անուանեն։

8. Կարփ գիւղ, 1 ժամ հեռի ի Նէլայ՝ դէպ ի հիւսիսային արևելեան կողմ․ ունի 25 տուն բնակիչ, բաւական ընդարձակ հողեր ու անտառներ․ բնակիչներէն շատերը պանդխտութեան եղած են․ միւս գիւղերու նման «վաշխն ու տոկոս» հոս ալ իւր յաղթութեան դրօշը պարզած է․ այս գիւղի արևելք կայ եկեղեցի մը Ս. Սարգիս անուամբ։

Կիւզէլ Տէրէ գաւառակի վրայ կը հաշուուին՝ Տապու, Խարզէթ, և Ալամէք գիւղք, որոց կէս Քիւրդ և կէսը Հայ են․ բոլորովին Հայ գիւղերու նկարագրութիւն լաւ ըմբռնողը կրնայ երևակայել թէ այսպիսի կիսահայ գիւղերի վիճակը ինչ պիտի ըլլայ։

Եթէ այս գաւառակի ժողովրդոց ձեռք միացած 2-3 ածու հողերը՝ ամբողջ տարին մշակելէն ետք՝ ձեռքերնին քանի մը չափ կորեակ մնցնի, անով ալ գիւղապահ քիւրտի, Աղային, Աղածախին, եկողի գացողի ձայնը հազիւ կտրուի, գիւղացիք բաց կը մնան, իրենց զաւակաց հոգեպահիկ մը հայթայթելու ուրիշ միջոց չը մնար, այն ժամանակ ստիպեալ Բաղէշ (վաշխառութեան բոյն) կը դիմեն, իրենց սիրելի պանդխտի դերութեան շըղթայն կը կռեն ու կը կռփեն։

Թէ չարագործ կամ աւազակ Քիւրտի վիշտն ու վթար, և թէ անխիղճ «վաշխն ու տոկոս» այսպիսի գաւառակներու Հայ բնակչաց նիւթական ոյժը ջլատելու բաւական չըլլալով, ցաւալի է տեսնել որ բարոյական ու մտաւոր ոյժն ալ սպառած է։ 11-12 գիւղերէ բաղկացեալ այսպէս գաւառակի մը մէջ 3 1/2 երեց նոյնչափ ալ տէրացու հազիւ կը գտնուի․ ժողովուրդ գըրել կարդալէ տեղեկութիւն չունի, նոցա հոգեկան կարողութիւնը այդ, «Սև թողնող սպիտակ կարդացող»ների, ձեռքն ամփոփուած է։—Խե՛ղճ ժողովուրդ ոչ ապագայն հեռատեսել գիտէ և ոչ ներկայն չափաւորել, անցածն ալ անցել է․ ամեն ինչ դիպուածական կը համարի—անշուշտ այսպիսի ժողովրդի մը բաժինն պիտի ըլլայ վիշտ, տուայտանք, հեծ ու ողբ։

Արդարութի՞ւն է արդեօք երբ այսպիսի հարստահարեալ և տգէտ գեղջուկ ժողովրդոց նիւթական ու մտաւոր կարողութեանց նկարագրութիւն անելով «Վանէն, Մուշէն և Բաղէշէն» աւելի Հայոց Միացեալ դաստիարակ ընկերութեանց շընորհքներուն զասոնք խիստ արժանի և կարօտ կը համարձակիմ դատել․ կան տեսակ մ'ազգասէր (*) պարոններ որ մեծ մեղք կը համարին։ Թող հաճին այն պարոններ ներկայ տեղեկագրիս հետ անգամ մ'ալ նախորդները աչքէ անցունելով՝ լաւ մը մտածել թէ «այսպիսիները արժանի՞ են Միացեալ ընկերութեանց շնորհքներուն թէ ո՛չ»։

Դ. Պ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆՑ (*)

Բաղէշ, 25 Հոկտ. 1881

(*) . — Պ. Դ. Պ. Նահապետեանցի «Նկարագրութիւն»ները շատ ախորժով կը կարդացուին մեր հայրենիքը ճանչնալու փափաքող ամեն ազգայիններէ, և մինչև իսկ օտարազգիներէ․ Կը ցաւինք որ Կարնոյ, Վանայ, Տիարպէքիրի և Քարբերդի պէս կարևոր կեդրոններու մէջ չունինք Պ. Նահապետեանցի նման թղթակիցներ․ Այսպիսի գանգատներ ուրիշ Հայերէն լրագրաց մէջ ևս տեսած ենք, յորմէ կրնանք եզրակացնել, Մշակի խմբագիր Պ. Գրիգ. Արծրունւոյ հետ, թէ Հայք խիստ քիչ ունին քննական ոգի, ուսումնասիրութեան ճաշակ, և գաւառական թղթակիցք աւելի կը սիրեն խորհրդածութիւններ գրել, քան թէ իրողութիւն պատմել, և զիրենք շրջապատող երկիրը քննել, և նկարագրել։ Ասոր համար է որ գաւառական թղթակցութեանց դէմ դէչ կարծիք մը գոյացած է,—թէև մեր մասին, ինչպէս կրնան ընթերցողք վկայել, մեք բաւական ժամանակէ ի վեր մասնաւոր խնամ կը տանիմք չընդունելու այնպիսի թղթակցութիւններ, որք նոր բան մը չեն իմացներ, և խորհրդածութեամբք կամ անձնական հաշիւներով կը լեցնան։ Բ. Ք.

ՄԻԱՑԵԱԼ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ա.

Պատիւ ունիմք ծանուցանել թէ Պըրուսայի, Զմիւռնիոյ, Նիկոմիդիոյ, Ռոտոսթոյի և Մալկարայի մէջ Միացեալ ընկերութեանց ճիւղային Մասնախումբներ կազմուած են հետևեալ կերպիւ․

Պրուսայի Մասնախումբ

Մեծ. Տեարք

Յովհաննէս Պոտուրեան—Ատենապետ
Յովհ. Վարժապետեան—Ատենադպիր
Միհրան Յովակիմեան—Գանձապետ
Գէորգ Պարսամեան
Յովհաննէս Փափազեան
Գրիգոր Ֆիլիպէեան
Մաքսուտ Թէօնեան

Զմիւռնիոյ Մասնախումբ

Մեծ. Տեարք

Գառնիկ Գ. Քիւրքճեան—Ատենապետ
Յակոբ Միքայէլեան—Ատենադպիր
Կարապետ Քէսիկպաշեան—Գանձապետ
Ս. Քէչիշեան
Նշան Ալթունեան
Սարգիս Պատմեան
Մ. Քէչիշեան

Նիկոմիդիոյ Մասնախումբ

Արժ. Տ. Ստեփան Ծ. Վրդպ.—Նախգհ.

Մեծ. Տեարք

Աղասի Աղասեան—Ատենապետ
Խոսրով Թ. Էսկիճեան—Ատենադպիր
Յարութիւն Պէյազեան—Գանձապետ
Համբարձում Աթանասեան

Ռոտոսթոյի Մասնախումբ

Մեծ. Տեարք

Տօքթ. Մովսէս Տիրանեան—Ատենապետ.
Մկրտիչ Քիրազեան—Ատենադպիր
Յովակիմ Գարանֆիլեան—Գանձապետ
Պետրոս Շուշանեան
Գալուստ Պաթմազեան
Յարութիւն Թէքմինեան

Մալկարայի Մասնախումբ

Մեծ. Տեարք

Գ. Յ. Շուպարալեան—Ատենապետ
Մամիկոն Մ. Յարութիւնեն.—Ատնդպր.
Պարէտ Աճէմեան—Գանձապետ
Գեղամ Տօմպազեան
Արշակ Փափազեան

Սոյն պատուարժան Մասնախումբներն արդէն գործի ձեռնարկած ըլլալով, կը հրաւիրեմք Պրուսայի, Զմիւռնիոյ, Նիկոմիդիոյ, Ռոտոսթոյի և Մալկարայի ազգայիններն մասնակցիլ բացուած բաժանորդագրութեան և մեր հայրենեաց մտաւոր և բարոյական զարգացման նկատմամբ իրենց տածած համակրութեան նոր ապացոյց մը տալ։

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ կը ծանուցանեմք թէ Ռոտոսթոյի Մասնաճիւղէն ընդունեցանք 300 (երեք հարիւր) դահեկան արծաթ։

Բ.

Պատիւ ունիմք ծանուցանել թէ Պօյաճը-գիւղի մէջ Միացեալ ընկերութեանց Օժանդակ Մասնախումբն կազմակերպուած է հետևեալ կերպիւ․

Մեծ. Տեարք

Հրանտ Ասատուր—Ատենապետ
Պօղոս Աւգէր—Ատենադպիր
Թադէոս Ա. Մէհտէրեան—Գանձապետ
Միհրան Պասմաճեան
Կարապետ Մէհտէրեան

Սոյն պատուարժան Մասնախմբի բաժանորդագրութեանց արդիւնքէն 150 (հարիւր յիսուն) դահեկան արծաթ ստացանք շնորհակալութեամբ, ձեռամբ Պ. Գ. Աւգէրի։

Ի դիմաց Միացեալ ընկ.
Տնօրէն ժողովոյ

Ատենադպիր Ատենապետ
Արշախունի Յովհաննէս Մ. Զէքեան

Կ. Պոլիս, 19 Նոյ. 1881

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սեբաստիա, 4/16 Նոյ. 1881.

․․․ Խմբագիր.

Քաղաքիս Մայր եկեղեցւոյ քահանայական դասէն Տ. Վարդան Մեծատուրեան, սակէ 2-3 ամիս առաջ ընտանեաց մի մէջ անբարոյական ընթացից մէջ գտնուած լինելով, տեղւոյս Կրօն. ժողովն խնդիրն իմանալով զինքը ի դատ կոչած և քննելով իրողութեան ստուգութիւնն հաստատած է, ուր Տ. Վարդան ևս իւր ակարութիւնն խոստովանելով ներողութիւն հայցած է։

Սակայն Կրօն. ժողովն նախ քան վճիռ տալ, ի Պոլիս Սեբաստիոյ Առաջնորդ Ս. Հօր խնդիրն իւր բոլոր պարագայիւք կը տեղեկագրէ և նմա խորհուրդ կը հարցնէ․ և Առաջնորդ Ս. Հայր իւր պատասխանագրոյն մէջ կը յանձնարարէ Կրօն. ժողովոյն որ յիշեալ անբարոյական քահանայն քահանայագործութենէ դադրի, և հասարակային դայթակղութեանց տեղի չը տրուի։ Հետևաբար Կրօն. ժողովն ալ նոյնը կը վճռէ։

Սակայն չեմք գիտեր ի՞նչպէս կը լինի որ Առաջնորդ Ս Հայրը իւր խորհուրդը մի անգամ տալէ և Կրօն. ժողովն ևս իւր վճիռն արձակելէ վերջ, դարձեալ Առաջնորդ Ս. Հայրը, հա-

կառակ օրինաց Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ և հակառակ բարոյական ըսկըզբանց, կը գրէ երկրորդ անգամ որ Տ. Վարդանի Ներուի և Թոյլատուութիւն լինի ըստ առաջնոյն քահանայագործելոյ։

Մենք չը կրցինք ցարդ այս զարմանալի հանելուկը լուծել։

Մենք որ արտաքին հարստահարութեանց և զեղծմանց դէմ չարունակ կը բողոքեմք, զարմանալի չէ՞ միթէ թոյլ տալ որ ներքին մահաբեր զեղծումներ օր ըստ օրէ արմատանան ի մեզ։ Ինչո՞ւ յանցաւորը չը պատժուելով գործը անուշ տեղը կապուի. ինչո՞ւ հասարակաց գայթակղութիւնը գրգռելոյ առիթ տրուի։ Եթէ յանցաւորը չպիտի պատժուի, որո՞վ վստահութեամբ մեք թոյլ տամք քահանայից յետ այսորիկ մեր ընտանիքները երթ և եկել անխտիր։ Ներկայիս յանուն արդարութեան և յանուն պատւոյ կը բողոքեմ որ յանցաւորը պատժուի և գայթակղեցուցիչ նիւթերն բարձուին ի միջոյ։

Սեբաստացի մը

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷԼԱԼ ՊԷՑ ԽԱՆ

500,000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼԻ

Այս մեծ գումարին կը հասնի ներկայ վիճակահանութեան ամենամեծ պարգևն, որ արժալժ դրամով պիտի հատուցուի։ Սոյն վիճակահանութիւնն Համպուրկի (Գերմանիա) կառավարութենէն վաւերացեալ է, և պարգևներու վճարման համար կառավարութիւնն երաշխաւորած է. ընդ ամենը 50,800 պարգեւ կը պարունակէ, որոց գինն է 11,015,425 փրանք և եօթն անգամ պիտի քաշուին։ Վիճակահանութեան օրերը պաշտօնապէս որոշուած են, և հետզհետէ պիտի քաշուին։ Առաջին անգամին համար առաւելն մինչև դեկտեմբեր 14 (ըստ Լատ.) յանձնարարութիւն կընդունիմք։ Նոյն օրը կսկսի վիճակահանութիւնը։

Ամենէն մեծ գումարն է, ինչպէս վերը կը տեսնուի, 500,000 փրանք։ Բաց ասկէ, վիճակահանութիւնը կը պարունակէ նաև հետևեալ պարգևները. 312,500, 187,500, 125,000, 75,000, 62,000,

և շատ մը պարգևներ

50,000, 37,500, 31,250, 25,000, 18,750, 15,000, 12,500, 10,000, 7,500, 6,250, 5,000, 3,750, 2,500, 1,875, 1,500, 1,250, 625, 375, 262, 250, 187, 172, 155, 125, փրանքի ևն։

Ամենէն փոքր պարգևն է 25 փրանք։ Վիճակահանութիւնն ընդ ամենը 50,800 պարգև կը պարունակէ որոց գումարը կ'ընէ,

11,015,425 փրանք

Տոմսակաց գինը որոշուած են և առաջին մասը բաժանման ամբողջական տոմսակի մը գինն է 7,50, կէս տոմսակի 3,75 և քառորդ տոմսակի 1,90. բոլոր տոմսակները տէրութեան զինադրոշմը կը կրեն։ Յանձնարարութեանց հետ տոմսակաց գինը սեպտում պէտք է ղրկուի, որ և է երկրի դրամատան մը արժեթղթերով կամ Գերմանիոյ, Գաղղիոյ, Աւստրիոյ, Անգլիոյ վրայ փոխանակագրով կամ բոլթայով յանձնարարութեամբ։

Յանձնարարութիւնք հասնելուն պէս, տոմսակներն իրենց տէրերուն պիտի ղրկենք։

Ամեն յուղարկման հետ պիտի կցեմք ձրի բոլոր քաշուած վիճակահանութեանց պաշտօնական ծրագիրը, և քաշուելէն ետքը շահող թիւերուն պաշտօնական ցուցակը պիտի ղրկեմք բոլոր տէրերուն։ Պարգևաց գինն անմիջապէս պիտի վճարուի կառավարութեան հսկողութեան ներքև և մեր միջնորդութեամբ ուղղակի։ Մեր դրամատունը 100 տարիէ ի վեր հաստատուած ըլլալով, հարկ չկայ վստահեցնելու թէ ամեն յանձնարարութիւն ճշդիւ և փութով կը գործադրէ։

Յանձնարարութիւնք պէտք է ուղղուին հետևեալ հասցէով.

ISENTHAL & Ci.
Bureau principal de Loterie
Hambourg (Allemagne)

Մեր թղթակցութիւնք եւրոպական ամեն լեզուներով կը կատարուին։ Նամակ մը Արևելքէն Համպուրկ 180 ժամու մէջ կը հասնի։

ՕՐԱՑՈՅՑ
ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

—

Ա Զ Դ.

Ազգային Հիւանդանոցի սեպհականութիւնն եղած յառաջիկայ 1882 տարւոյ Օրացոյցը՝ Արամեան մաքուր տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած ըլլալով, կը ծախուի Հիւանդանոցի գրասենեակը ի Մեծ Նոր խան միջնայարկ թիւ 49 և բոլոր գրավաճառաց քով. գին Մէկ ղրուշ։

Յուսով եմք որ ամեն ազգային անհատ պիտի փութայ մէն մի օրինակ գնել անկէ, զի գոյացած շահը 600ի մօտ թշուառ խղճալեաց պիտի յատկանայ։

Աւելորդ չեմք համարիր յայտնել թէ՝ անվաւեր պիտի նկատուին այն օրինակներն՝ զոր Հոգաբարձութեան կնիքը չեն կրեր։

ՏԷՄԻՐՃԻԲԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ի Պոլիս Պաղչէ Գաբու 165

—

Պատիւ ունիմք ծանուցանել մայրաքաղաքիս և գաւառաց ժողովրդեան թէ՝ մեր ծխախոտի Պոլսոյ գործարանն և վաճառատունն այժմ փոխադրած եմք ի Պաղչէքաբուր թիւ 165 Եաղճըլար փողոցի դէմ։

Մեր ծխախոտներն, որ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտած են ամեն տեղ, այս առթիւ գոհողութիւն չպիտի խնայեմք տեսակներն աւելի ևս ազնուացնելու և գիներն միշտ չափաւոր պահելու, որոց սաւգութեանը փորձով պիտի վկայեն ազնիւ յաճախորդք և յանձնարարողք։

ՏԷՄԻՐՃԻԲԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԿՈՒԶԷ՞Ք ԾԱՇԱԿԵԼ ԸՆՏԻՐ ԵՒ ՃՇՄԱՐԻՏ ՀԻՆ
ՔՈՆԵԱՔ
Գնեցէք միշտ այն որ կը կրէ
Շ. ՊԱԺԻԷ ԵՒ ԸՆԿ
ՔՈՆԵԱՔԻ
Մեծահամբաւ կնքադրոշմը

—

Եւ որ կը գտնուի գինիի և ըմպելեաց գլխաւոր վաճառականներու, ինչպէս նաև գլխաւոր ընպարավաճառաց, ճաշարանաց և օթևանաց մէջ։

Թուրքիոյ համար միակ գործակալն են Չէրվաթի և Ցացէա ընկերք, Ղալաթիա, Ատա խան։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս, Պաղչէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը։ Իսկ գաւառաց մէջ հետևեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս էֆ. Սթամպոլեան.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մազմանեան.
ՌՈՏՈՍԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէսլեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրգամեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Խսկէճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էթմէքճեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նազարեան.
ԽԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ն. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Արմենակ էֆ. Խանդալեանց.
ՎԱՆ. Պետրոս » Գաքամաճեան.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան
ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Գ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան։

"Կատարելութիւն":

ՄՐՍ. Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻ
Աշխարհահռչակ Մազ Նորոգողը
(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբէք չվրիպիր նորոգելու Ալեոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին, ընծայելով անոր նոր կեանք, աճում, և փայլուն գեղեցկութիւն։ Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է, շուտով վանելով ալեորութիւնը։ Ներկ մը չէ։

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը։

Հարցուցէք միայն Վարժարանին փոթթոյթներուն մէջն է։

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—
114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգլիա։

Կը ծախուի ամեն Կեղծծամավաճառներէն, Անուշահոտ Իւղավաճառներէն, և Անգլիացի Դեղավաճառներէն։

Կ. Պոլիս Ս. Քանդիւք եղբարց քով. Ցարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Լտըռնտ Քարիւէնայի քով, Անգլիական մթերանոց, Եիւքսէք Գալտըրըմ Ղալաթիա։

Փ Ա Ն Ա Ս Է
ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՅԻՈՑ

—o—

Կը ծախուի Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

Փանասէն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպիոյ, նոյնպէս և Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է.

Փանասէն գեղացւոյն և գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է և մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ և դարման հազիւ կը գտնուին։ Փանասէն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է։ Փանասէն այրածին ցաւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ. նոյնպէս և մարմնոյն կտրուած ու ճմլուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը շուտով կ'անցնէ։

Ջղային, յօդային և ոսկրային սաստիկ ցաւերը բուժելով՝ տագնապեալը կը հանդարտեցնէ։ Ստամոքսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջքը կառնու։

Փանասէն ակռայի սաստիկ ցաւերը շուտով կը բուժէ։ Մարմնոյն կտրուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առատ փանասէ քսելով շուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին։ Փանասէն կը բժշկէ նաև փորհարութիւն, թանչք, հազ, ջերմ, կոկորդի բորբոք և ուռեցք, մէջքի ցաւ և այլ զանազան ախտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են։ Այսպէս կը վկայեն շատեր, որք փորձած են։ Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտք և ճանապարհորդք իրենց մօտ փանասէ պահելով և յանկարծական դժուարութեանց ատեն գործածելով՝ մեծ օգուտ կը քաղեն և ծանր հետևանաց առաջը կ'առնուն։ Փանասէն հեղուկ է, որ թէ՝ մարմնոյն վրայէն քսելով և թէ՝ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ։

Գործածութեան կերպը հետն է։ Գլխաւոր վաճառատեղին է, Ղալաթիոյ Եէնի-Ճամիի դրան կից Մինասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաև մայրաքաղաքիս դեղագործաց քով ու գաւառներն ալ կը գտնուին։

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITICH AND MERCANTILE
Insurance company
ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԸՐՔԸՆԹԷԼ
Լոնտրայէ և Էտինպուրկէ ապահովութեան ընկերութիւն — Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ 450,000	
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	1,156,690–1,606,690
1878ին զուտ հասոյթը	976,119

NORTHERN
Assurance company
ՆՈՐԹՀԸՐՆ
Լոնտրայէ և Էպըրտինի ապահովութեան ընկերութիւն — Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ 130 000	
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	380,000–530,000
Զուտ հասոյթ 1877ի	351,000

Ստորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովը՝ Ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բըռնողներու ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վստանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն և գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000
ՄԱՐԻԹԱՅՄ
Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն
Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Ստորագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Ք. միսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն առ

և Տնօրէն ամեն գործառնութեանց — ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեանց — ՃՕՀՆ ՐԱՈՒԼ

Դ Ր Ա Մ Ա Կ Ա Ն

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 20 Նոյ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ 109,2 1/8	առ Անգլ. լիր	
Փարիզ 3 » Ֆր. 23,20	առ Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս. գոցուեցաւ		14.38
բացուեցաւ		14,38
կէս օրին		14,25
	Անգլ. լիր	
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0		,—
» Օթօման		,—
Կ. Պոլսոյ Պանքան		—,—
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0	Օսմ. լիր	,—
փոխ. 1863 (Մուրթոն) 6 0/0	Ֆր.	—,
» 1865 » 6 0/0		—,
» 1869 (Բինար) 6 0/0		—,
» 1872 (պօն տրէ թրէզօր)		—,
» 1873 (Բինար) 6 0/0		—,
Ռումէլիի երկաթուղի		51,50
Լաւրիում		152,
Թրամուայ	Օսմ. լիր	380,
Թղթադրամ	»	870
Հէվալէսիզ		10,
Րէքօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղրշ.	
Անգղիական ոսկի	109	15
Գաղղիական »	89	24
Բօլ	89	20
Գրիմէյ	81	20
Գառապոն թուղթ 8 րպիի 56 գրեք		
» արծաթ (Նոր)	90	30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7	25
Վեցնոց	126	15
Հինգնոց	209	10
Հինգնոց (անկէտ)	188	
Մէթալիք	204	
Պղինձ	610	

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 1 դեկտ

Անգղ. քօնս.	99 3/8 (կ. գ.)
Օսմ. »	13 3/8
փոխ. 1865	16 1/4
» 1869	15 1/4
» 1871	72 1/2
» 1872	26 1/2
» 1873	14 1/8
» 1877	86
Պանք Օթօման	19 1/8
Ռուս. փոխ. 73ի	
Եգիպտ. միացեալ	72 1/4
» արտօնաւոր	93 1/2
Տայրա Սանիէ	71 1/4
փոխ. Ռօշիլտ	92 1/8
փոխնկագիր փարիզի վրյ	

Փարիզ 1 դեկտ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	115.70
» » 3 0/0	85,55
Օսմ. քօնս.	13,60
փոխ. 1865	Ֆր. 85
» 1869	74
» 1873	70,
Օսմ. Երկաթուղի	52,50
Պանք Օթօման	731,25
Քրէտի Լիօնէ	832.50
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	92 5/8
» » Արևելեան	59 3/4
Իտալ. քօնս.	89 65
Եգիպտ. միացեալ	363 75
փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25 24

Վիէննա 1 դեկտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	118,30
Ռումէլիի երկաթուղի	24,50